

Barbara Drapikowska¹, Sylwia Borawska²

Akademia Sztuki Wojennej w Warszawie

https://doi.org/10.29316/9788368103359_14

ODPORNOŚĆ INFORMACYJNA POKOLENIA Z – CZYNNIKI KSZTAŁTUJĄCE ŚWIADOMOŚĆ I PODATNOŚĆ NA DEZINFORMACJĘ W ERZE CYFROWEJ

GENERATION Z INFORMATION RESILIENCE – FACTORS SHAPING AWARENESS AND SUSCEPTIBILITY TO MISINFORMATION IN THE DIGITAL AGE

Streszczenie

Niniejszy rozdział ma charakter teoretyczno-empiryczny, a jego celem jest określenie poziomu odporności informacyjnej pokolenia Z w kontekście współczesnych zagrożeń dezinformacyjnych. Główny problem badawczy sformułowano w postaci pytania: jaki poziom odporności informacyjnej prezentują przedstawiciele pokolenia Z? W części teoretycznej przedstawiono istotę odporności informacyjnej jako kategorii badawczej oraz scharakteryzowano pokolenie Z jako aktywnych

¹ <https://orcid.org/0000-0002-6852-2791>, e-mail: b.drapikowska@akademia.mil.pl

² <https://orcid.org/0009-0006-6851-9492>, e-mail: borawska.sylwia@o2.pl

i intensywnych uczestników środowiska cyfrowego. Natomiast część empiryczna prezentuje wyniki badań własnych przeprowadzonych wśród studentów pokolenia Z, obejmujących analizę świadomości dezinformacji, praktyk weryfikacyjnych oraz emocjonalnych reakcji na manipulacje informacyjne. W badaniu empirycznym zastosowano metodę sondażu diagnostycznego realizowanego techniką ankiety, prowadzonej na przełomie 2024 i 2025 roku, w którym udział wzięli studenci z Polski, Ukrainy oraz programu Erasmus. Uzyskane wyniki pozwoliły na dokonanie porównań między grupami oraz ocenę odporności informacyjnej młodych odbiorców informacji w kontekście ich doświadczeń społeczno-kulturowych.

Słowa kluczowe: odporność informacyjna, pokolenie Z, dezinformacja, bezpieczeństwo informacyjne

Abstract

This chapter has a theoretical and empirical character and aims to determine the level of information resilience of Generation Z in the context of contemporary disinformation threats. The main research problem was formulated in the form of the following question: what level of information resilience is presented by representatives of Generation Z? The theoretical part presents the essence of information resilience as a research category and characterizes Generation Z as active and intensive participants in the digital environment. The empirical part, in turn, presents the results of the authors' own research conducted among Generation Z students, including an analysis of their awareness of disinformation, verification practices, and emotional reactions to information manipulation. The empirical study employed the diagnostic survey method using a questionnaire technique conducted at the turn of 2024 and 2025. The study involved students from Poland, Ukraine, and participants of the Erasmus programme. The obtained results made it possible to compare the groups and assess the level of information resilience among young information recipients in the context of their socio-cultural experiences.

Keywords: information resilience, Generation Z, disinformation, information security

Wstęp

Współczesna przestrzeń komunikacyjna rozwija się w warunkach silnego nasycenia informacją oraz dynamicznych zmian technologicznych. Towarzyszy temu wzrost zjawiska dezinformacji, które prowadzi do

zaburzenia procesów poznawczych i społecznych odbiorców, szczególnie młodych użytkowników cyberprzestrzeni (Pennycook, Rand, 2021).

W Polsce problem dezinformacji przybrał w ostatnich latach wymiar masowy. W badaniach przeprowadzonych w 2021 roku aż 86% respondentów deklaroowało, że zdarzyło im się zetknąć z treścią, którą uznali za fałszywą lub wątpliwą. Obszary najczęściej dotknięte dezinformacją to klimat i energetyka oraz zdrowie (Chałubińska-Jentkiewicz, Soler, Makuch, 2023), co sugeruje, że ekspozycja na to zjawisko często dotyczy sfer kluczowych z punktu widzenia debaty publicznej i bezpieczeństwa informacyjnego.

Według raportu *Dezinformacja oczami Polaków. Edycja 2024* aż 84% dorosłych deklaruje, że zetknęło się z fake newsem, a znaczący odsetek przyznaje, że uwierzył przynajmniej w jedną fałszywą informację (Laboratorium Badań Mediów UW & Fundacja Digital Poland, 2024). Jednocześnie analizy środowisk eksperckich, takich jak *Disinformation Landscape in Poland* pokazują, że dezinformacja rozprzestrzenia się poprzez złożone sieci narracji, wykorzystując media społecznościowe, kanały alternatywne oraz emocjonalizację przekazów. To oznacza, że przestała być ona wyłącznie problemem pojedynczych treści, a stała się zjawiskiem systemowym, groźnym dla spójności informacyjnej i funkcjonowania debaty publicznej. Wobec tego rośnie znaczenie odporności informacyjnej, zarówno na poziomie jednostki, jak i całego społeczeństwa (Zadroga, 2023).

Jedną z grup szczególnie narażonych na oddziaływanie dezinformacji są ludzie młodzi, intensywnie korzystający z Internetu i mediów społecznościowych, tj. pokolenie Z, które traktuje przestrzeń cyfrową jako naturalne środowisko życia społecznego i informacyjnego. Badania wskazują, że młodzi użytkownicy Internetu, znacznie częściej niż starsze pokolenia, polegają na treściach pochodzących z platform społecznościowych, co zwiększa ekspozycję na treści nierzetelne, zmanipulowane lub całkowicie fałszywe (Cywiński, 2024). Jednocześnie mimo bardzo wysokich deklaracyjnych umiejętności technologicznych, osoby z pokolenia Z nierzadko cechuje zbyt duża pewność siebie w ocenie wiarygodności informacji, co sprzyja pochopnemu udostępnianiu niezweryfikowanych treści (LBM UW & FDP, 2024). To sprawia, że ocena poziomu odporności informacyjnej młodych osób, a zwłaszcza studentów jako aktywnych uczestników cyfrowego ekosystemu, staje się kluczowa dla zrozumienia dynamiki zagrożeń w polskiej infosferze. Niniejszy rozdział jest próbą podjęcia tego zagadnienia.

Główny problem badawczy został skonstruowany w postaci pytania: jaki poziom odporności informacyjnej prezentują przedstawiciele pokolenia Z? Na tej podstawie skonstruowano problematykę szczegółową obejmującą następujące kwestie:

1. Jak definiuje się odporność informacyjną w ujęciu aktualnych badań i strategii europejskich?
2. Jakie cechy i kompetencje charakteryzują pokolenie Z jako odbiorców informacji w środowisku cyfrowym?
3. Jak przedstawiają się wyniki badań dotyczące odporności informacyjnej pokolenia Z w zakresie świadomości dezinformacji, praktyk weryfikacji informacji oraz emocjonalnego odbioru manipulacji informacyjnych?

W kolejnych częściach rozdziału podjęto próbę rozwiązania przyjętych problemów badawczych poprzez analizę teoretyczną oraz prezentację wyników badań własnych.

Odporność informacyjna jako mechanizm ochrony przed dezinformacją

W raporcie Organizacji Współpracy i Rozwoju w Europie (OECD, 2024) podkreślono, że dezinformacja zagraża funkcjonowaniu demokracji i procesów obywatelskich, a odporność informacyjna jest środkiem ochrony integralności debaty publicznej. Równocześnie, z perspektywy Unii Europejskiej (UE, 2021), odporność informacyjna stanowi element ochrony procesów demokratycznych i stabilności społecznej, co realizowane jest m.in. poprzez wzmacnianie świadomego udziału obywateli w sferze informacyjnej, zwiększanie transparentności platform cyfrowych oraz przeciwdziałanie dezinformacji.

W opinii UE (2021) fundamentalnym filarem skutecznej walki z dezinformacją jest wzmocnienie pozycji obywateli jako aktywnych uczestników infosfery, co zakłada nie tylko regulacje dla platform internetowych, ale też budowanie ich świadomości i umiejętności krytycznej analizy informacji. Przewiduje się, że programy edukacyjne, transparentność treści oraz narzędzia ułatwiające weryfikację będą kluczowe, by użytkownicy mogli samodzielnie rozpoznawać treści fałszywe lub manipulacyjne, oceniać

wiarygodność źródeł i podejmować świadome decyzje informacyjne. W ten sposób odporność informacyjna przestaje być jedynie zadaniem instytucji, a staje się zintegrowaną strategią uczestnictwa obywatelskiego w demokracji.

Z kolei w myśl polityki Komisji Europejskiej, odporność informacyjna jest integralnym elementem szeroko rozumianego systemu ochrony przed zagrożeniami hybrydowymi oraz kryzysami informacyjnymi, obejmującymi dezinformację, manipulację online i obce ingerencje informacyjne. W ramach tej strategii UE podejmuje działania regulacyjne (np. systemy odpowiedzialności platform internetowych), promuje przejrzystość reklam politycznych oraz wspiera inicjatywy edukacyjne i budujące kompetencje cyfrowe i medialne obywateli (Komisja Europejska, 2025a). Jednocześnie wspiera pluralizm mediów i wolność dziennikarską, uznając, że dostęp do rzetelnych i różnorodnych źródeł jest fundamentem odporności społecznej (Komisja Europejska, 2025b). W ten sposób odporność informacyjna staje się nie tylko kwestią indywidualnej wiedzy czy krytycyzmu, lecz elementem kolektywnej odporności demokratycznych społeczeństw na działania dezinformacyjne.

W literaturze naukowej odporność informacyjna (ang. *information resilience*) jest postrzegana jako koncepcja obejmująca zdolność jednostek oraz społeczeństw do funkcjonowania i adaptacji w obliczu zaburzeń informacyjnych, takich jak dezinformacja czy przeciążenie informacyjne. Zakłada ona zarówno trwałość i dostępność informacji, jak i kompetencje użytkowników w zakresie jej selekcji, oceny oraz wykorzystania w procesach decyzyjnych. Tym samym łączy wymiar techniczny, czyli zapewnienie ciągłości i jakości zasobów informacyjnych, z wymiarem społecznym i poznawczym, odnoszącym się do krytycznej analizy, interpretacji i neutralizowania treści fałszywych (Ferraz, Helal, 2024).

Co więcej, badacze problemu również podkreślają, że odporność informacyjna obejmuje wielowymiarowy zestaw zdolności, zarówno na poziomie indywidualnym, instytucjonalnym, jak i społecznym, które umożliwiają krytyczne rozpoznawanie i weryfikację informacji, budowanie kolektywnej odporności obywateli oraz tworzenie mechanizmów przeciwdziałania propagandzie i manipulacji. Można zatem przyjąć, że informacyjna odporność powinna być traktowana jako element bezpieczeństwa narodowego i społecznego, tj. umiejętność odróżniania prawdy od fałszu, świadomego korzystania z mediów, a także współpracy między państwem, instytucjami, mediami

i obywatelami. P. Uusikylä i inni (2024) postulują, by strategia odporności informacyjnej była integralną częścią polityki bezpieczeństwa i przygotowania na kryzysy, co jest szczególnie ważne w dobie intensywnych działań informacyjnych, cyberzagrożeń i operacji dezinformacyjnych.

W podobnym tonie swoje refleksje prezentują M. Dragomir i inni (2024), argumentując, że odporność informacyjna to wielowymiarowa cecha, która zależy zarówno od strukturalnych cech państwa (tj. systemy medialne, instytucje dystrybucji wiedzy, regulacje), jak i od działań i kompetencji obywateli (tj. wiedza, zaufanie do mediów i instytucji, nawyki informacyjne). Opierając badania na czterech europejskich krajach (tj. Austria, Czechy, Finlandia, Hiszpania), ukazano, że ogólnoeuropejskie strategie walki z dezinformacją nie zawsze zwiększają odporność na poziomie narodowym, a skuteczna polityka wymaga lokalnej, kontekstualnej diagnozy stanu odporności informacyjnej w danym kraju.

Również w obszarze polskich badań nad dezinformacją coraz częściej podnosi się, że skuteczne przeciwdziałanie manipulacji wymaga nie tylko doraźnych działań, ale też budowania systemowej odporności informacyjnej społeczeństwa. T. Gergelewicz (2022) wskazuje, że istotnym elementem tej odporności jest rozwijanie u obywateli kompetencji medialnych i informacyjnych, czyli umożliwiających weryfikowanie źródeł, selekcję treści oraz krytyczne ocenianie komunikatów, co pozwala m.in. „neutralizować skutki fałszywej narracji” i ograniczać wpływ dezinformacji. Ponadto Autor postuluje, że na poziomie instytucjonalnym konieczne są programy edukacyjne i kampanie społeczne, które ułatwią obywatelom poruszanie się w infosferze, charakteryzującej się nadmiarem informacji i rosnącym ryzykiem manipulacji, co czyni odporność informacyjną kluczowym aspektem zarówno bezpieczeństwa informacyjnego, jak i ochrony demokracji.

Z kolei K. Gorazdowski (2024) w swoich analizach wskazuje, że zjawisko fake newsów w Polsce przyjęło charakter instytucjonalny. Innymi słowy, dezinformacja stała się nie tylko problemem pojedynczych błędnych treści, lecz systemowym zagrożeniem dla społeczeństwa obywatelskiego i procesów decyzyjnych. Rozdział podkreśla, że mechanizmy dezinformacyjne wpływają na postawy obywateli, osłabiają zaufanie do mediów oraz instytucji, a także zniekształcają debatę publiczną, co w konsekwencji wymaga budowania społeczeństwa odporniejszego informacyjnie. Z tego powodu Autor postuluje potrzebę edukacji medialnej, zwiększenia

transparentności źródeł informacji i aktywnego kształtowania postaw krytycznych, jako kluczowych elementów strategii przeciwdziałania negatywnym skutkom dezinformacji.

Podsumowując ten wątek należy zaakcentować, że współcześnie coraz częściej podkreśla się znaczenie odporności informacyjnej jako zdolności jednostki oraz społeczeństwa do przeciwdziałania manipulacji oraz zachowania autonomii poznawczej i społecznej. Informacyjna odporność może być rozumiana jako umiejętność krytycznego przetwarzania informacji, odbudowy zaufania społecznego i adaptacji w warunkach zalewu dezinformacją.

Pokolenie Z jako kluczowi uczestnicy środowiska informacyjnego

W niniejszym opracowaniu przyjęto, że ramy czasowe pokolenia Z to lata 1995-2009 (Rogozińska-Pawelczyk, Cewińska, Lubrańska, Oleksiak, Striker, 2029). Reprezentanci urodzeni w tym czasie bardzo sprawnie komunikują się za pośrednictwem mediów społecznościowych oraz bez większych trudności przechodzą ze świata rzeczywistego do wirtualnego. Co więcej, uważają oni, że oba wymienione światy wzajemnie się uzupełniają. Dorastali w czasach, gdy dostęp do różnych informacji był łatwo osiągalny. Byli stymulowani przez rodziców, nauczycieli oraz wychowawców różnymi materiałami i pomocami wspierającymi ich rozwój, dzięki czemu wcześniej pozyskali wysoce cenione kompetencje. Osoby wywodzące się z pokolenia Z nie boją się ryzyka i szybko podejmują różnego rodzaju decyzje. Przedstawiciele pokolenia Z dorastali w okresie niskiej dynamiki zmian społecznych, która nie przyczyniła się do ukształtowania wyrazistości pokoleniowej. Nie pamiętają oni czasów, kiedy Polska nie należała do Unii Europejskiej czy Sojuszu Północnoatlantyckiego, dla tej grupy osób Polska do tych dwóch organizacji należy od zawsze (Rogozińska-Pawelczyk i in., 2019).

Pokolenie Z to pierwsza generacja wychowana w pełni w cyfrowym ekosystemie, z powszechnym dostępem do Internetu, smartfonów i mediów społecznościowych. To sprawia, że członkowie tej grupy funkcjonują w przestrzeni informacyjnej w sposób intensywny i ciągły, a media cyfrowe stanowią dla nich podstawowe źródło wiedzy o świecie (Cywiński, 2024). Wysoki poziom kompetencji technicznych nie zawsze przekłada się jednak na umiejętność krytycznej weryfikacji treści, co prowadzi do zjawiska „iluzji

kompetencji” (ang. *overconfidence*) – przekonania o własnej informacyjnej sprawczości przy jednoczesnej podatności na manipulację przekazem (Lyons, Montgomery, Nyhan, Reifler, 2021).

Badania wskazują, że młodzi użytkownicy Internetu częściej niż starsze pokolenia polegają na mediach społecznościowych jako głównym źródle informacji, co przyspiesza konsumpcję treści kosztem ich refleksyjnej oceny (Newman, Fletcher, Robertson, Eddy, Nielsen, 2024). Algorytmizacja przepływu informacji, wysoki poziom emocjonalizacji przekazów oraz łatwość nieświadomego udostępniania treści wzmacniają ryzyko ekspozycji na dezinformację i podważają trafność ocen poznawczych tej grupy (LBM UW & FDP, 2024). Pokolenie Z staje się więc z jednej strony najbardziej aktywną, angażującą się i wpływową grupą uczestników infosfery, a z drugiej – grupą szczególnie podatną na oddziaływanie treści fałszywych, co czyni badania nad ich odpornością informacyjną szczególnie istotnymi.

Z uwagi na fakt, że pokolenie Z jest określane jako pierwsza generacja w pełni ukształtowana w środowisku nasyconym technologią cyfrową, przekłada się to na wysoki poziom biegłości informatycznej oraz umiejętność wykonywania wielu aktywności jednocześnie – tzw. multitaskingu (Tapscott, 2010). Internet stanowi dla tej grupy podstawowe narzędzie rozwoju kompetencji, które w dużej mierze zastąpiło tradycyjne materiały drukowane (Sadowski, 2023). Młodzi użytkownicy preferują dostęp do wiedzy w formie mobilnej, np. za pomocą smartfona, tabletu lub laptopa, co sprzyja szybkiemu przyswajaniu informacji, ale także skraca czas refleksji nad treściami (Newman i in., 2024).

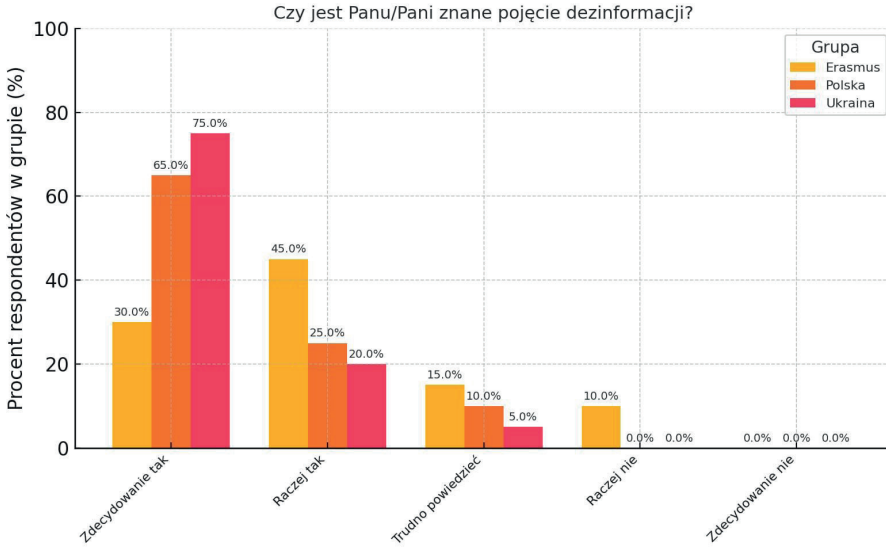
Przedstawiciele pokolenia Z chętnie uczestniczą w kursach online i szkoleniach zdalnych, traktując je jako naturalną formę zdobywania wykształcenia i rozwijania kwalifikacji zawodowych, które postrzegają jako kluczowe w przyszłych procesach rekrutacyjnych (Gajewska, 2021). Równocześnie intensywna obecność tej grupy w mediach społecznościowych prowadzi do budowania własnej tożsamości wirtualnej, nierzadko równie istotnej jak funkcjonowanie w świecie offline (Cywiński, 2024).

Odporność informacyjna pokolenia Z w świetle wyników badań

Świadomość zjawiska dezinformacji wśród respondentów

Badanie zostało przeprowadzone na przełomie 2024 i 2025 roku, w okresie wzmożonej aktywności dezinformacyjnej w Europie oraz rosnącego znaczenia mediów społecznościowych i narzędzi generatywnej sztucznej inteligencji jako źródeł informacji. Kontekst ten nadaje analizie szczególnego znaczenia, ponieważ pozwala ocenić odporność informacyjną młodych dorosłych w warunkach dynamicznych zmian krajobrazu informacyjnego.

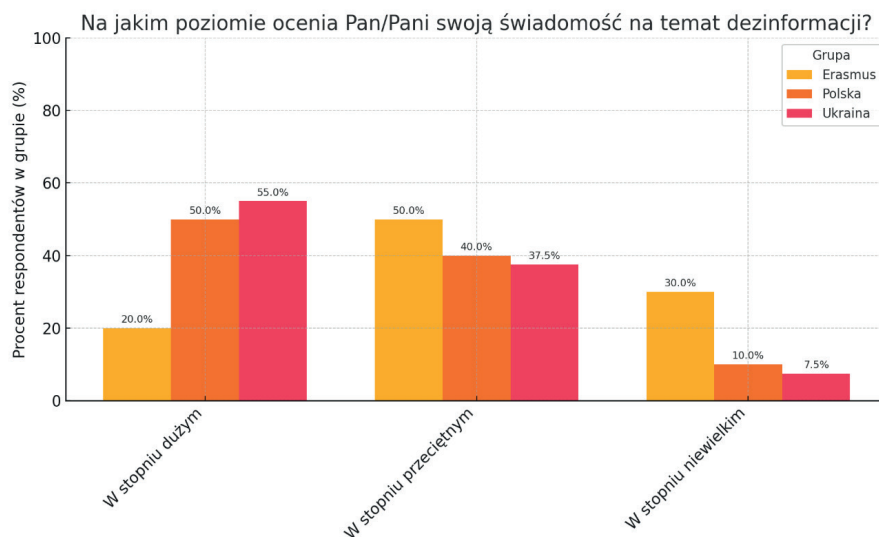
Wyniki badania wskazują, że świadomość zagrożeń dezinformacyjnych wśród reprezentantów pokolenia Z jest stosunkowo wysoka, jednak różnicuje się znacząco ze względu na narodowość respondentów. Studenci z Ukrainy wykazują najwyższy poziom wiedzy o dezinformacji – aż 75% z nich zadeklarowało, że „zdecydowanie” zna to pojęcie, a kolejne 20% wskazało odpowiedź „raczej tak”. Wśród studentów z Polski znajomość zjawiska również jest duża (65% – „zdecydowanie tak”, 25% – „raczej tak”). Natomiast studenci z programu Erasmus charakteryzują się wyraźnie niższym poziomem rozpoznania problemu – jedynie 30% z nich zadeklarowało pełną znajomość terminu, a 15% przyznaje, że trudno im określić swoją wiedzę w tym zakresie. Dane pozyskane w tym fragmencie badanej rzeczywistości zaprezentowane zostały na Rysunku 1.

Rysunek 1. Znajomość pojęcia dezinformacji wśród respondentów

Źródło: opracowanie własne.

Podobne różnice uwidaczniają się w samoocenie świadomości dezinformacji. Aż 55% studentów z Ukrainy oraz 50% studentów z Polski ocenia swoją wiedzę jako wysoką, podczas gdy wśród studentów Erasmus taką odpowiedź zaznaczyło jedynie 20%. Co więcej, aż 30% tej ostatniej grupy wskazało niski poziom świadomości, co może świadczyć o mniejszym poczuciu zagrożenia lub ograniczonej styczności z operacjami informacyjnymi wpływającymi bezpośrednio na bezpieczeństwo społeczne. Dokładne dane pozyskane w tym obszarze zaprezentowane zostały na Rysunku 2.

Rysunek 2. Poziom świadomości na temat dezinformacji wśród respondentów

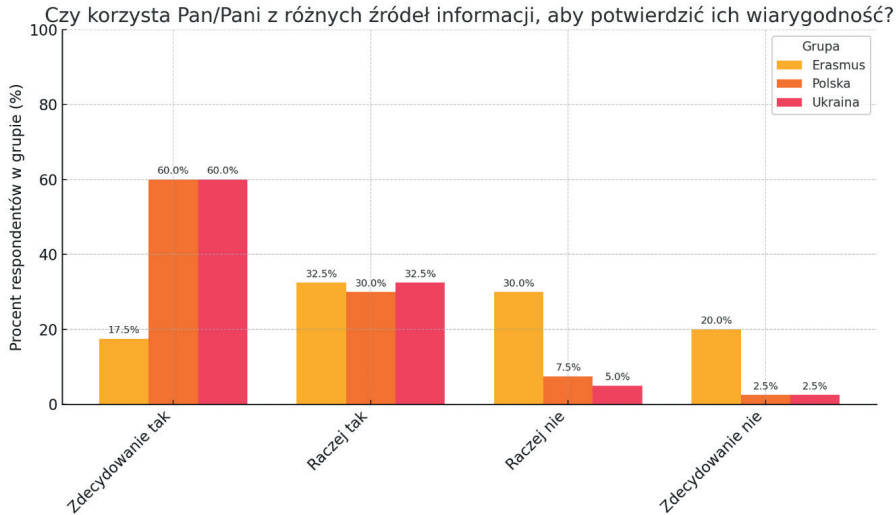
Źródło: opracowanie własne.

Wyniki te potwierdzają wcześniejsze ustalenia literaturowe wskazujące, że samo pojęcie dezinformacji jest znane młodym odbiorcom, ale jego rozumienie i ciężar znaczeniowy zależą od kontekstu geopolitycznego, w którym funkcjonują. W przypadku studentów z Ukrainy realne doświadczenie wojny informacyjnej wzmacnia czujność, motywację do rozpoznawania zagrożeń oraz świadomość wpływu manipulacji medialnych na bezpieczeństwo państwa i jednostki. Tymczasem u studentów z Polski świadomość ta ma częściej charakter abstrakcyjny, a u studentów zagranicznych z kolei fragmentaryczny i mniej ugruntowany.

Szczególnie istotne z perspektywy odporności informacyjnej jest to, że pomimo względnie wysokiej deklaratywnej wiedzy, u części badanych może występować zjawisko „iluzji kompetencji”, rozumiane jako nadmierna pewność własnych umiejętności przy braku praktycznych nawyków weryfikacyjnych. Oznacza to, że świadomość dezinformacji nie zawsze idzie w parze z realną zdolnością do jej identyfikacji. Warto podkreślić, że sama znajomość pojęcia dezinformacji nie stanowi jeszcze gwarancji odporności informacyjnej, dopiero praktyczne kompetencje krytycznej analizy i weryfikacji treści pełnią funkcję ochronną.

Praktyki informacyjne i weryfikacja wiarygodności informacji

Analiza wyników wskazuje, że osoby z pokolenia Z podejmują działania związane z weryfikacją informacji, choć poziom ich zaangażowania różni się znacząco między grupami narodowościowymi. Największą determinację w potwierdzaniu wiarygodności treści wykazują respondenci z Ukrainy oraz z Polski – po 60% badanych z obu grup odpowiedziało, że „zdecydowanie” korzysta z różnych źródeł informacji w celu sprawdzenia prawdziwości materiałów. W grupie Erasmus taką odpowiedź udzieliło jedynie 17,5% osób, a 30% przyznało, że raczej nie sięga po dodatkowe źródła. Na Rysunku 3 znajdują się dokładne dane potwierdzające tę kwestię.

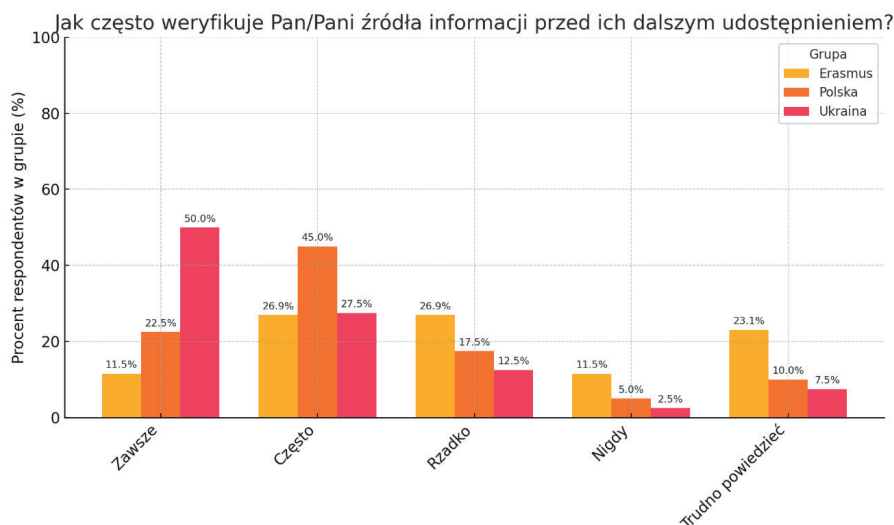

Rysunek 3. Korzystanie z różnych źródeł informacji wśród respondentów

Źródło: opracowanie własne.

Wyniki takie mogą sugerować niższą czujność poznawczą wobec potencjalnie manipulacyjnych treści. Jeszcze wyraźniejsze różnice widoczne są w odpowiedziach dotyczących weryfikacji treści przed ich udostępnieniem. Aż 50% respondentów z Ukrainy deklaruje, że zawsze sprawdza źródło informacji, zanim przekaże je dalej. Wśród Polaków postawa ta występuje u 22,5%, natomiast w grupie Erasmus jedynie u 11,5%. Co istotne, 26,9% tej grupy rzadko sprawdza prawdziwość treści, a 23,1% deklaruje, że trudno im to ocenić, co sugeruje brak utrwalonych nawyków krytycznej konsumpcji

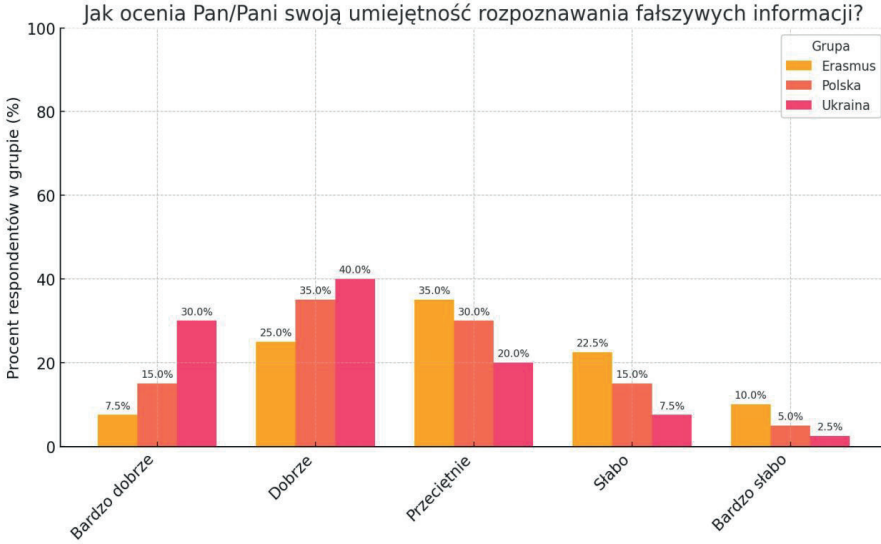
informacji. Dokładniejsze dane statystyczne dotyczące tej kwestii zaprezentowane zostały na Rysunku 4.

Rysunek 4. Częstotliwość weryfikacji źródeł informacji przed jej udostępnieniem

Źródło: opracowanie własne.

Wyniki dotyczące samooceny umiejętności rozpoznawania fałszywych informacji wskazują z kolei, że studenci często przeceniają swoje kompetencje. Większość badanych określiła swoje zdolności w tym zakresie jako „przeciętne” lub „dobre”, przy czym najwyżej oceniają je studenci z Ukrainy (40% – „dobrze”), a najniżej – studenci z grupy Erasmus (7,5% – „bardzo dobrze”). Jednocześnie zauważalne jest, że żaden z respondentów nie wskazał całkowitego braku takich umiejętności, co potwierdzają dane umieszczone na Rysunku 5.

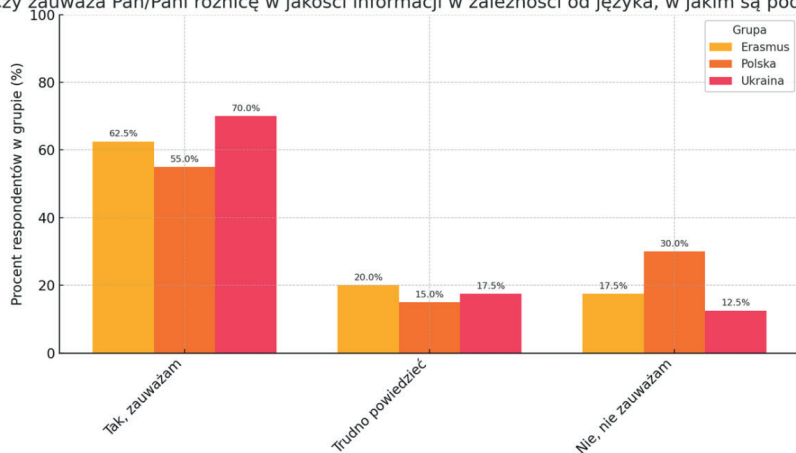
Rysunek 5. Ocena umiejętności rozpoznawania informacji przez respondentów

Źródło: opracowanie własne.

Powyższe wyniki mogą stanowić ponowne potwierdzenie opisywanego w literaturze zjawiska „iluzji kompetencji”, czyli jak było powiedziane wcześniej, przekonania o odporności informacyjnej bez realnego zabezpieczenia jej praktyką.

Warto również zwrócić uwagę na aspekt jakości treści i języka komunikacji. W badaniu wykazano, że znacząca część respondentów dostrzega różnice w wiarygodności i jakości informacji w zależności od języka przekazu (Ukraina – 70%, Polska – 55%, Erasmus – 62,5%). Wynik ten wskazuje, że młodzi odbiorcy podejmują próby budowania heurystyk oceny informacji także na poziomie kompetencji językowych i międzykulturowych. Dokładniejsze dane statystyczne pozyskane w tym fragmencie badania zaprezentowano na Rysunku 6.

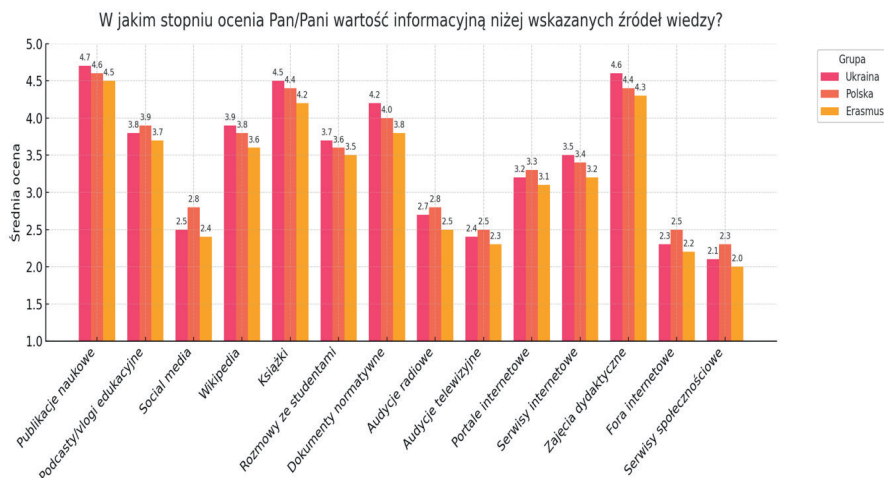
Czy zauważa Pan/Pani różnicę w jakości informacji w zależności od języka, w jakim są podawane?

Rysunek 6. Różnica jakości informacji w zależności od języka przekazu

Źródło: opracowanie własne.

Dodatkową perspektywę oferuje ocena źródeł informacji. Wyniki pokazują, że studenci z Ukrainy częściej wskazują źródła eksperckie (np. publikacje naukowe) jako bardziej wartościowe, podczas gdy w grupie Erasmus wyżej oceniane są social media i treści nieprofesjonalne, co może wzmacniać narażenie na przekazy zmanipulowane lub niezweryfikowane. Na Rysunku 7 przedstawiono dokładne dane statystyczne dotyczące tej kwestii.

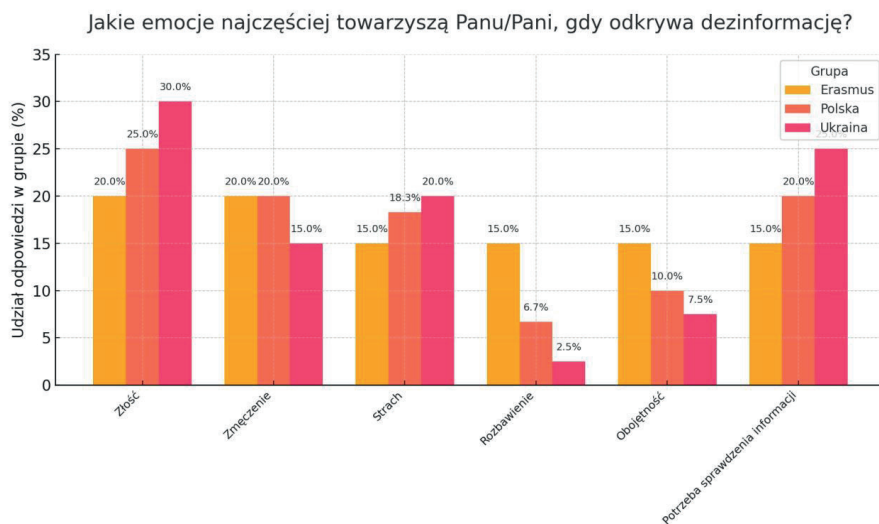
Rysunek 7. Stopień oceny wartości informacji różnych źródeł wiedzy

Źródło: opracowanie własne.

Podsumowując ten wątek, można przyznać, że pokolenie Z jest aktywne w środowisku informacyjnym, jednak ich odporność zależy przede wszystkim od utrwalonych nawyków krytycznych, a te kształtują się najlepiej tam, gdzie zagrożenie jest realnie doświadczane. Badani wykazują pewien poziom zwyczajów weryfikacyjnych, jednak w dużej mierze są one przypadkowe i nieregularne, co znacznie obniża ich odporność na wpływy dezinformacyjne. Można zatem wnioskować, że pokolenie Z deklaruje świadomość zagrożeń i umiarkowaną pewność swoich kompetencji, lecz brakuje im konsekwencji i spójnych praktyk weryfikacyjnych, szczególnie w środowisku mediów społecznościowych.

Odbiór emocjonalny informacji i podatność na manipulację

Ostatnim elementem oceny odporności informacyjnej badanych studentów była analiza ich reakcji emocjonalnych na kontakt z dezinformacją oraz ocena działań podejmowanych przez uczelnie w zakresie edukacji związanej z zagrożeniami informacyjnymi. Wyniki pokazują, że emocjonalny odbiór fałszywych treści ma wyraźny wymiar negatywny. Najczęściej deklarowanymi emocjami były: złość (30% studentów z Ukrainy, 25% z Polski i 20% z Erasmus), zniesmaczenie oraz poczucie potrzeby sprawdzenia informacji – szczególnie silne u badanych z Ukrainy (25%) i Polski (20%). Jednocześnie stosunkowo niewielki odsetek respondentów, zwłaszcza w grupie Erasmus, odczuwa obojętność wobec dezinformacji, co może świadczyć o większej czujności emocjonalnej wobec manipulacji medialnych. Dane dotyczące reakcji emocjonalnych zaprezentowane zostały na Rysunku 8.

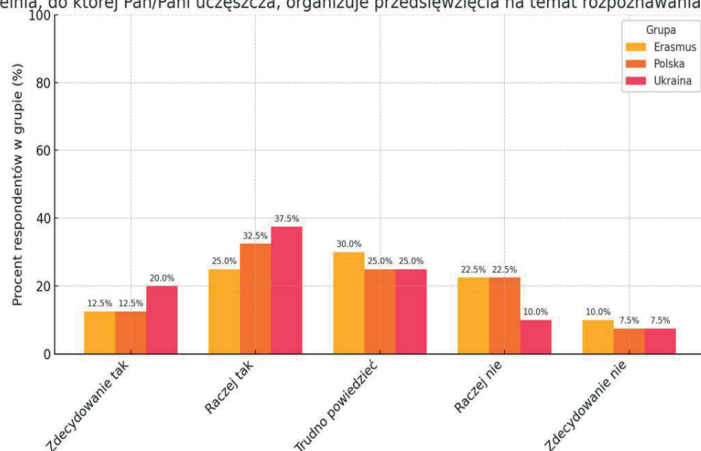
Rysunek 8. Najczęściej towarzyszące emocje przy odkryciu dezinformacji wśród respondentów

Źródło: opracowanie własne.

Analiza emocji jest ważna z perspektywy odporności informacyjnej, ponieważ, jak wskazują badania, silne emocje mogą zarówno sprzyjać, jak i utrudniać racjonalne przetwarzanie informacji. Złość i irytacja mogą zwiększać motywację do sprawdzenia treści, jednak nadmierne emocjonalne pobudzenie utrudnia zachowanie krytycznego myślenia (Lewandowski, Ecker, Seifert, Schwarz, Cook, 2017).

Drugim ocenianym obszarem było wsparcie instytucjonalne oferowane przez uczelnie. Wyniki pokazują, że studenci rzadko mają kontakt z inicjatywami edukacyjnymi dotyczącymi dezinformacji. Uszczegóławiając, w Polsce 37,5% ankietowanych deklaruje, że uczelnie „raczej” prowadzi takie działania, lecz już 30% nie potrafi jednoznacznie tego ocenić. W grupie Erasmus oraz studentów z Ukrainy rozkłady odpowiedzi są podobne, tj. dominują deklaracje niepewności lub wskazania na brak inicjatyw (22-25%). Jedynie nieliczni ankietowani (ok. 12%) dostrzegają zdecydowane działania uczelni w tym zakresie, co zobrazowane zostały na Rysunku 9.

Czy uczelnia, do której Pan/Pani uczęszcza, organizuje przedsięwzięcia na temat rozpoznawania dezinformacji?

Rysunek 9. Organizacja przedsięwzięć związanych z rozpoznawaniem dezinformacji w uczelniach respondentów

Źródło: opracowanie własne.

Powyższe wyniki dają podstawę by sądzić, że edukacja związana z odpornością informacyjną nadal zależy głównie od indywidualnej aktywności i samoświadomości studenta, a nie od systemowego wsparcia, co ogranicza skuteczność ochrony społecznej przed manipulacjami w infosferze.

Porównanie poziomu odporności informacyjnej – kontekst międzykulturowy

Analiza wyników pozwala stwierdzić, że poziom odporności informacyjnej badanych różni się w zależności od narodowości. Ankietowani z Ukrainy wykazują najwyższy poziom czujności informacyjnej, co przejawia się zarówno w deklarowanej świadomości dezinformacji, jak i częstszej weryfikacji źródeł oraz silniejszych reakcjach emocjonalnych na potencjalnie fałszywe treści. Do tej grupy ekspozycja na realne działania propagandowe i wojenne operacje informacyjne przekłada się na bardziej wykształcone mechanizmy obronne w środowisku cyfrowym.

Osoby z Polski plasują się na poziomie umiarkowanym, czyli posiadają świadomość zagrożeń i podstawowe kompetencje oceny wiarygodności informacji, jednak częściej postrzegają dezinformację jako zjawisko

abstrakcyjne, rzadziej bezpośrednio zagrażające ich bezpieczeństwu. W efekcie wykazują mniejszą konsekwencję w stosowaniu strategii weryfikacyjnych, co wpływa na obniżenie poziomu odporności informacyjnej.

Najniższy poziom odporności informacyjnej obserwujemy u uczestników programu Erasmus, którzy częściej traktują treści informacyjne z dystansem i humorem, a decyzje o wiarygodności opierają na emocjach lub opiniach otoczenia. W tej grupie wysoka biegłość technologiczna nie przekłada się automatycznie na umiejętności krytyczne, co wzmacnia podatność na manipulacje informacyjne.

Podsumowując należy podkreślić, że kontekst społeczno-polityczny silnie determinuje poziom odporności informacyjnej pokolenia Z.

Podsumowanie

Celem rozdziału była ocena poziomu odporności informacyjnej pokolenia Z w kontekście współczesnych zagrożeń dezinformacyjnych. Przeprowadzone analizy pozwalają stwierdzić, że odporność informacyjna pokolenia Z jest zjawiskiem wielowymiarowym, obejmującym elementy poznawcze, emocjonalne i behawioralne.

W części teoretycznej wykazano, że odporność ta stanowi kluczowy zasób chroniący jednostkę przed wpływem dezinformacji, umożliwiając jej świadome uczestnictwo w środowisku informacyjnym i zachowanie autonomii poznawczej. Współcześnie odporność informacyjna zyskuje status fundamentu bezpieczeństwa demokratycznego, będąc pochodną zarówno indywidualnych kompetencji medialnych, jak i systemowych działań państwa oraz instytucji europejskich.

Pokolenie Z, które funkcjonuje w warunkach permanentnego kontaktu z informacją, charakteryzuje wysoki poziom biegłości technicznej i sprawność korzystania z mediów cyfrowych. Jednocześnie szybki i często bezrefleksyjny sposób konsumpcji treści sprzyja uproszczeniom poznawczym i obniża skuteczność mechanizmów oceny wiarygodności. Wynika z tego, że mimo dużej świadomości zagrożeń młodzi użytkownicy cyberprzestrzeni mogą odczuwać „iluzję kompetencji”, czyli poczucie odporności niewiarygodnione praktyką krytycznego sprawdzania źródeł.

Zrealizowane badania własne pozwoliły określić poziom odporności informacyjnej przedstawicieli pokolenia Z oraz wskazać obszary

wymagające wsparcia edukacyjnego. Największą świadomość dezinformacji deklarują osoby z Ukrainy, co wynika z ich bezpośredniego doświadczenia zagrożeń informacyjnych w kontekście wojny. Badani z Polski prezentują poziom umiarkowany, natomiast najniższy poziom czujności informacyjnej zauważono w grupie Erasmus, gdzie praktyki weryfikacyjne mają charakter sporadyczny i często intuicyjny.

Wyniki dotyczące odbioru emocjonalnego wskazują, że dominują emocje negatywne takie jak złość czy zniesmaczenie, co może zwiększać motywację do sprawdzania informacji, choć jednocześnie duże pobudzenie emocjonalne może obniżać racjonalność decyzji. Wszyscy badani wykazują stosunkowo niewielką świadomość działań edukacyjnych realizowanych przez uczelnie, co sugeruje brak systemowego wsparcia dla rozwijania odporności informacyjnej.

Zestawienie uzyskanych wyników prowadzi do wniosku, że kontekst społeczno-polityczny stanowi istotny czynnik różnicujący odporność informacyjną pokolenia Z. Ekspozycja na realne zagrożenia wzmacnia mechanizmy obronne, natomiast brak poczucia zagrożenia osłabia motywację do krytycznej oceny treści. Dlatego szkolnictwo wyższe powinno odgrywać bardziej aktywną rolę w procesie edukacyjnym, oferując narzędzia i działania wzmacniające kompetencje weryfikacyjne studentów, szczególnie w obszarze funkcjonowania mediów społecznościowych i algorytmizacji przekazu. Wnioski te wskazują na konieczność integracji edukacji medialnej z programami nauczania oraz rozwijania inicjatyw angażujących, które pozwoliłyby młodym odbiorcom budować odporność informacyjną w sposób świadomy i konsekwentny.

Ograniczeniem prowadzonych badań jest niewielka liczebność próby oraz jej zawężenie do studentów, co nie pozwala na pełne uogólnianie wyników na całe pokolenie Z. W przyszłości warto poszerzyć zakres analiz o inne grupy wiekowe i środowiskowe, a także zastosować metody oceniające rzeczywiste kompetencje weryfikacyjne, takie jak testy identyfikacji fałszywych treści. W kontekście rozwoju narzędzi sztucznej inteligencji rekomendowane jest również prowadzenie badań nad podatnością młodych odbiorców na dezinformację generowaną przez technologie AI oraz nad możliwością wykorzystania AI jako narzędzia wspierającego odporność informacyjną.

Literatura

1. Chałubińska-Jentkiewicz, K., Soler, U., Makuch, A. (2023). Disinformation in Polish Society in 2021 – Trends, Topics, Channels of Transmission, *Polish Political Science Yearbook*, 52(1), 93-107.
2. Cywiński, A. (2024). Students in Poland in the face of the fake news phenomenon in the context of the war in Ukraine. *Dyskurs Młodych Andragogów*, 25(1), 45-60.
3. Dragomir, M., Rúas-Araújo, J., Horowitz, M. (2024). Beyond online disinformation: assessing national information resilience in four European countries. *Humanities and Social Sciences Communications*, 11(1), 101, <https://doi.org/10.1057/s41599-024-02605-5>
4. Ferraz, T. V., Helal, D. (2024). Informational resilience: a literature review. *Revista Digital de Biblioteconomia e Ciência da Informação*, 22, 1-21, <https://doi.org/10.20396/rdbci.v22i00.8674921/en>
5. Gajewska, M. (2021). Pokolenie Z na rynku pracy. Szanse i zagrożenia. *Marketing i Rynek*, 5, 21-29.
6. Gergelewicz, T. (2022). Obszary budowania odporności na dezinformację jako element bezpieczeństwa infosfery. *Cybersecurity and Law*, 1(7), 72-84.
7. Gorazdowski, K. (2024). Dezinformacja w Polsce w kontekście fake newsów i ich wpływu na społeczeństwo, *Studia Administracji i Bezpieczeństwa*, 17(1), 223-251.
8. Komisja Europejska. (2025a). *A strengthened EU Code of Practice on Disinformation*. Pobrano z: https://commission.europa.eu/topics/countering-information-manipulation/strengthened-eu-code-practice-disinformation_en (dostęp: 20.03.2026).
9. Komisja Europejska. (2025b). *Strategic communication and countering foreign information manipulation and interference*. Pobrano z: https://commission.europa.eu/topics/countering-information-manipulation_en (dostęp: 20.03.2026).
10. Laboratorium Badania Mediów Uniwersytetu Warszawskiego & Fundacja DigitalPoland. (2024). *Dezinformacja oczami Polaków. Edycja 2024*. Warszawa.

11. Lewandowsky, S., Ecker, U., Seifert, C., Schwarz, N., Cook, J. (2017). Misinformation and Its Correction: Continued Influence and Successful Debiasing. *Journal of Applied Research in Memory and Cognition*, 6(4), 353-369, <https://doi.org/10.1016/j.jarmac.2017.09.008>
12. Lyons, B. A., Montgomery, J. M., Guess, A. M., Nyhan, B., Reifler, J. (2021). Overconfidence in news judgments is associated with false news susceptibility. *Proceedings of the National Academy of Sciences* 118(23), e2019527118, <https://doi.org/10.1073/pnas.2019527118>
13. Newman, N., Fletcher, R., Robertson, C. T., Eddy, K., Nielsen, R. K. (2024). *Digital News Report 2024*, Oxford: Reuters Institute for the Study of Journalism.
14. OECD. (2024). *Facts not Fakes: Tackling Disinformation, Strengthening Information Integrity*, Paris: OECD Publishing.
15. Pennycook, G., Rand, D. G. (2021). The Psychology of Fake News. *Trends in Cognitive Sciences*, 25/5, 388-402, <https://doi.org/10.1016/j.tics.2021.02.007>
16. Rogozińska-Pawelczyk, A., Cewińska, J., Lubrańska, A., Oleksiak, P., Striker, M. (2019). *Pokolenia wobec wartości i zagrożeń współczesnych organizacji*. Łódź: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego.
17. Sadowski, M. (2023). Pokolenie Z w polskiej przestrzeni cyfrowej – nawyki i preferencje medialne. *Studia Medioznawcze*, 4(75), 22-35.
18. Tapscott, D. (2010). *Cyfrowa dorosłość. Jak pokolenie sieci zmienia nasz świat*. Warszawa: Wydawnictwa Akademickie i Profesjonalne.
19. Unia Europejska. (2021). *Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów. Wytyczne Komisji Europejskiej w sprawie wzmocnienia kodeksu postępowania w zakresie dezinformacji, COM(2021), 262 final*, Bruksela.
20. Uusikylä, P., Jalonen, H., Kallunki, V., Keinänen, A., Sommarberg, S. (2024) Introduction to Information Resilience in the Context of National Preparedness. W: P. Uusikylä, H. Jalonen, A. Jokipii, (red.), *Information Resilience and Comprehensive Security. Information Technology and Global Governance* (1-18). Palgrave Macmillan, https://doi.org/10.1007/978-3-031-66196-9_1
21. Zadroga, M. (2023). *Disinformation Landscape in Poland*. DisinfoLab / EU.